

SÖRMLANDS- LÅTEN

Nr 1 2015

Medlemstidning för Södermanlands Spelmansförbund

Sörmlandslåten

Medlemstidning för **Södermanlands Spelmansförbund**

c/o Ulf Lundgren

Kyrkogårdsvägen 4, 152 40 Södertälje

pg: 12 24 74-0

org.nr. 818500-9233

Medlemstidningen Sörmlandslåten

Ansvarig utgivare:

Patrik Andersson, 070 325 14 28, folkmusiker@me.com

Redaktionskommitté:

Birgitta Stenberg (kontaktperson), 08-550 415 53 (birgitta@famstenberg.se)

Ulf Lundgren (ulflundgren1736@gmail.com), Kerstin Lanbeck Vallén (kerstin.lanbeck@telia.com)

Ordförande: Patrik Andersson, 070 325 14 28, folkmusiker@me.com

Vice ordförande: Jenny Tidman, 070 256 40 66, jenny.tidman@strangnas.se

Kassör: Ulf Lundgren, 08-550 864 64, 073 855 33 55, ulflundgren1736@gmail.com

Sekreterare: Christina Frohm, 08-852 669, 070 717 42 51, christina.frohm@tele2.se

För komplett styrelseförteckning – se hemsidan www.sormlandsspel.se

Framsida: Arne Blomberg

Foto: Caroline Eriksson

”Vem är det”-bidraget kommer från Rolf Siwertz.

Bidrag till kommande nummer av tidningen skickas till Birgitta Stenberg, Metesgatan 6, 152 59 Södertälje. Elektroniska bidrag till tidningen vill vi ha som word-fil eller text-fil till sormlandslaten@sormlandsspel.se.

Använd om möjligt Times New Roman, stl 11 med 1,5 i radavstånd. Bifoga gärna bilder (i jpeg-format som separata filer), det lättar upp och gör det enklare att läsa tidningen. Vi förbehåller oss rätten att redigera insända bidrag, samt i förekommande fall sortera och prioritera bland insända bidrag.

Annonser om evenemang skickas till markus.kviberg@gmail.com, som lägger upp dem på www.sormlandsspel.se där all aktuell information återfinns.

SÖDERMANLANDS
SPELMANSFÖRBUND

Årsmöte

KALLELSE

Till årsmöte i Södermanlands Spelmansförbund, lördag 28/3 2015 på Malmköpings Vårdshus. Samling med kaffe och smörgås kl 14.00

Middag efter årsmötet intages kl 17.00 i Malmköpings Vårdshus, till ett subventionerat pris av 200 kr. **Anmälan** till middagen sker genom inbetalning till förbundets plusgiro 12 24 74 -0 **senast 20/3**. **Motioner till årsmötet** mottages gärna och dessa skall enligt stadgarna vara styrelsen till handa senast 4 veckor före årsmötesdagen. Kan skickas per post eller via mail till någon i styrelsen.

UPPFÖLJNING AV STARE-KURSEN

För er som var med eller missade den

Lördag 28 februari 2015, 10.00-15.30

Temat är en notbok efter Adolf Fredrik Stare som finns förvarad vid Sibeliusmuseet vid Åbo Akademi. Notboken är daterad 1806 av en ung student från Strängnäs som tog den med och kompletterade under sin tid som studerande i Åbo. Många av polskorna/pollonesserna är varianter av polskor som vi känner från sörmländska samlingar.

Lärare är Christina Frohm och Patrik Andersson

Pris 300 kr.

Sista anmälningsdag 21 februari 2015 till christina.frohm@tele2.se

Se vidare information på vår hemsida- noter och ljudfiler.

HJÄRTLIGT VÄLKOMNA! Önskar styrelsen

Ordförande har ordet

Gott Nytt Jubileumsår på er alla!! Detta år blir något alldeles i särklass!!

Förbundet ska fira 90 år och det ska givetvis uppmärksammas på olika sätt. Jag tycker att det ska bli speciellt kul att presentera nyutgivningen av notboken efter Stare som ska släppas i vår på årsmötet och i Åbo på Sibeliusmuséet. Detta som en följd av det påbörjade samarbete som Södermanlands spelmansförbund och Finlands svenska spelmansförbund initierade tidigare. Vi tillsammans planerade och genomförde också en spel och danskurs i Malmköping och den kommer att följas upp i vår med ett liknande tillfälle. Bocka av lördagen den 28 februari för den kursen redan nu.

Förbundet kommer att ges möjlighet att synas på folk och Världsmusikgalan som detta år hålls i Stockholm den 7-14 mars. Vi har fått frågan från Sveriges Spelmäns Riksförbund/Gunnar Brandin och det tycker vi är väldigt roligt förstås. Se vidare info på www.folkgalan.se

Lördagen den 28 mars hålls årsmöte i Malmköping och då skulle jag vilja se så många som möjligt av er medlemmar där - för att delta och påverka. Instrument bör medtagas!! Det händer mycket i förbundet och idéer puttrar lite överallt. Kom till årsmötet och bli delaktig i ditt förbunds verksamhet. Vi vill veta vad du vill och vilken roll förbundet ska spela för just dig.

I styrelsen är en av de viktigaste frågorna, framtiden för musiken i Sörmland och genom vilka personer den ska fortleva och förändras. Vi kommer att träffas 14 februari kl 11-14, i Malmköping givetvis, för att lägga en plan för året och att prata utveckling och viljor. Anmäl ert intresse till oss så blir du med i något nytt.

Jag önskar er ett glödande spelår!!

/Patrik Andersson

Vem är det?

Som du ser är det från en svunnen tid med andra värderingar, men ett intressant tidsdokument.

”- Och musiken? Svenska sången har mycket tystnat, folkvisorna stå i böcker, psalmerna sjungas i de flesta kyrkor illa, genialiska folkdanser och polskor befinna sig i Åhlströms samlingar - var får då komponisten höra toner, som skulle kunna giva honom motivet till en riktigt svensk musik? —”

Livets äventyr

Ethno i Bosnien-Herzegovina och Utbytesår i Brasilien = musikalisk utveckling

Efter att ha velat åka på Ethno under flera år men aldrig lyckats komma iväg blev det nu äntligen av med hjälp av ett stipendium från Spelmansförbundet. Från början var tanken att åka till svenska Ethno men eftersom jag befann mig i Brasilien på ett utbytesår passade det inte. Vilken tur då att Ethno finns i stora delar av världen. Till slut blev det Ethno Bosnien-Herzegovina jag åkte till. Efter en dag på resande fot med flyg och buss kom jag äntligen fram och det var direkt in i Ethno-karusellen med musik från tidig morgon till sen kväll. Med deltagare från Tyskland, Frankrike, Turkiet, Albanien, Serbien, Kroatien och Kanada bland andra blev det mycket olika sorters musik. Konserter och street-performances var planerade dagligen men var beroende av vädret som tyvärr inte alltid tillät utomhuskonserterna. En dagsutflykt till staden Travnik gjorde vi i mitten av veckan, en lång dag avslutades på bästa sätt med en utomhuskonsert i ett högt beläget gammalt fort med utsikt över staden.

Jag delade med mig av en svensk låt nämligen Slängpolska från Mörkö som var väldigt uppskattad om än lite ovan för många. Musik från Balkan består ofta av ojämna och/eller oregelbundna taktarter så att spela en låt som bara traskar på i 3/4 var nog lite annorlunda för många av deltagarna. Det märktes inte minst på slagverkarna som lekte loss rejält under repen med alla möjliga påhitt som i mina öron gjorde låten mer lik Balkanmusik rent kompmässigt.

Ungefär 100 deltagare var vi varav största delen kom från Bosnien-Herzegovina och de närmaste län-

derna runt omkring så det man hörde mest var Balkan-musik.

Musik har hörts dygnet runt hela veckan, idéer har utbytts och musik har förflyttats mellan länder och kulturer. Just detta är så fantastiskt med Ethno-lägren och en stor anledning till varför jag länge velat åka på dem. Man får verkligen en upplevelse av musikens gränslöshet och hur man kan kommunicera med människor från helt skilda kulturer genom musik. Extra tydligt blir det när man nästan endast har musiken som kommunikationsmedel för även om engelska var det officiella språket var det flera av deltagarna som inte tyckte själva att de behärskade engelskan såpass bra att de i någon större utsträckning kommunicerade med hjälp av den.

Ethno har varit en fantastisk upplevelse med mycket nya lärdomar och bekantskaper både musikaliskt, kulturellt och relationsmässigt. Detta dessutom i kombination med att jag bara några veckor tidigare återvände till Sverige efter ett års utbytesstudier vid Universidade de Brasília i Brasiliens huvudstad.

Genom utbytesåret har jag lärt mig mycket om Brasilien och dess musik och kultur på många sätt men inte minst har jag lärt mig mer om och delat med mig av vår svenska folkmusik. Svensk och brasiliansk musik har jag blandat friskt och upptäckt mycket nya saker om båda kulturerna men det är en annan historia. Det man kan säga är att resan bara börjat, att blanda musik och upptäcka ny musik är något jag aldrig tänker sluta göra. Inte bara ger det mig en stor musikalisk palett, det ger mig också nya vänner, förståelse för både Sverige och andra kulturer samt en utveckling av musiken. Man bör inte glömma att vår "traditionella svenska folkmusik" också har vuxit fram och förändrats genom möten med andra sorters musik, kulturer och människor.

Stort tack till Spelmansförbundet som gjort det möjligt för mig att få denna upplevelse. Nu väntar nya utmaningar i livet där jag får chans att använda och utveckla erfarenheter från både mitt år i Brasilien och min vecka på Ethno Bosnien-Herzegovina.

Foto: Olof Näslund

YNGVE ANDERSSONS SPEL- OCH DANSTRÄFF

Under många år arrangerade Lästringe Låtar Anders Anderssonstämman i Lästringe. I början var spelmansstämman välbesökt både av spelmän, publik och även dansare. Så småningom avtog intresset och vi tyckte det var dags att lägga ner och göra något nytt. Då föddes idén om en spel - och dansträff och 2003 hade vi den första träffen i Södertälje. Det är inte alldeles lätt att locka dansare till Södertälje. Genom åren har vi haft många dragplåster både från Sörmland och andra landskap och vi är lite osäkra på vad det är som får publiken att komma. 2010 började vi med polskeafternar med ett par tre olika spelmän eller grupper som spelar polskor från olika delar av landet. Det har fungerat bra och det fortsätter vi nog med ett tag till. Efter några år i Södertälje flyttade vi 2011 till Villa Skönvik, i Rönninge och det blev ett lyckokast. Lagom stor lokal och nära pendeltåget så publiken från Stockholm hittar också dit. Förutom dans till inbjudna spelmän och Lästringe Låtar brukar det finnas plats för ett par grupper till och buskspelet är alltid populärt (liksom våra ägg och ansjovissmörgåsar...).

2014 års träff var välbesökt och en av de trevligaste hittills. Nu ser vi fram emot 2015!

Kerstin Lanbeck Vallén, Lästringe Låtar

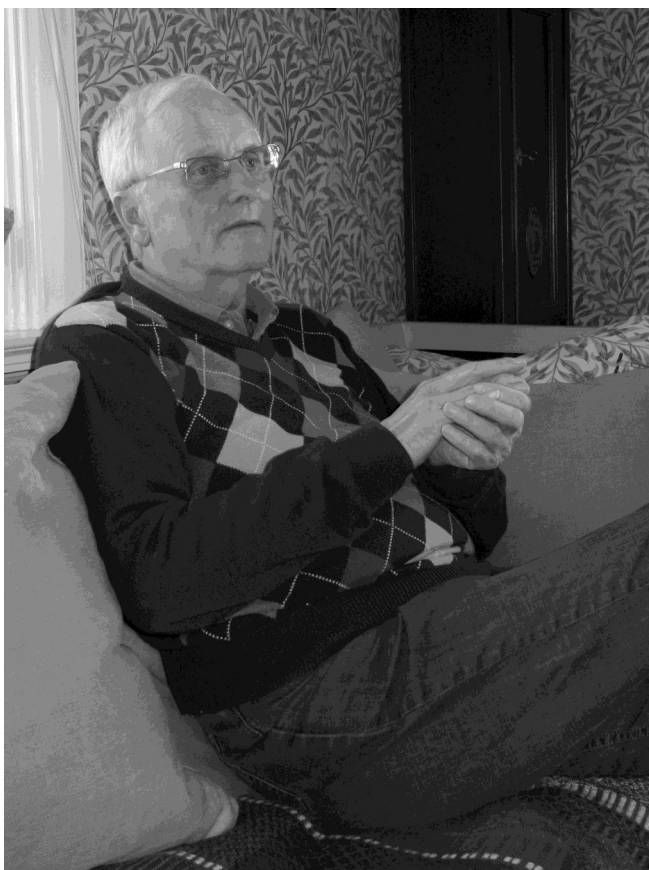
Arne Blomberg

*Kerstin Lanbeck Vallén och Ulf
Lundgren*

Foto: Ulf Lundgren

Hedersordförande i Södermanlands Spelmansförbund, eldsjäl, riksspelman, innehavare av Nordiska museets medalj "För hembygdsvårdande gärning", initiativtagare och skapare av hemsidan Sörmlands musikarkiv, Spelmansförbundets levande uppslagsbok, osv, osv. Vad är det som driver honom att år efter år med lika stor entusiasm arbeta för Spelmansförbundet? Och var kommer alla nya idéer ifrån?

Den ligger vackert, gamla lärarbostaden intill Törnevalla kyrka en bit från Lingham i Östergötland. Carin och Arne tar emot. Och inne i huset trängs samlarobjekten, bord, stolar, fätöljer och skåp, porslin och textil. Högt uppe under taket ligger en imponerande rad med enradiga dragspel och bakom glasdörrarna samsas ett femtiotal fioler om utrymmet med andra instrument, spelbara som ospelbara. Instrumenten är naturligtvis noga registrerade och bokförda. Många har han köpt billigt på auktion. Men Arne är ingen riktig samlare som aldrig kan tänka sig att skiljas från sina ägodelar. Alla instrumenten är till salu, åtminstone de flesta av fiolerna och durspelen.

Spelman

Arne föddes 1940 i Södertälje och växte upp där. Hans far och farfar spelade båda, mandolin respektive fiol. Arnes väg in i folkmusiken kom naturligt via fadern som lärt känna bröderna Jernberg från Gästrikland när han arbetade en sommar i Österbybruk och spelade dansmusik med Kapellet Spelorrarna där. Det ledde till en lång vänskap familjerna emellan. Vilket i sin tur ledde till att Arne tog lektioner för Herbert Jernberg. Men först hade han lärt sig grunderna i musikskolan i Södertälje. Visserligen började han med ess-kornett men snart bytte han till fiol vilket ivrigt understöddes av hans far. Under några år tog Arne lektioner för Herbert Jernberg i Stockholm och lärde sig många låtar ur hans speciella tradition. Han fick också följa med på spelningar och kom med i Stockholms spelangille tillsammans med Herbert när han var 10-12 år gammal. Herbert var en mycket intensiv och dynamisk man, känd för sina djärva andrastämmor. Det avspeglades i hans spelsätt och gjorde lektionerna mycket livliga. Arnes uttrycksfulla spelsätt är säkert ett arv efter Herbert. Arne fick även vara med Jernbergstrion på spelmanstämmorna i Uppsala, där de var mycket kända spelmän.

Arne spelade också åt IOGTs folkdanslag i Södertälje och Akademiska folkdanslaget. Han kom tidigt med i Södertälje Spelmanslag och blev lagets notfogde. Han sökte sig dock ganska snart till spel i mindre grupper. Östra Sörmlands Värsta Spelmän bildades 1975 och höll på några år. Simmings kom till i samband med jubileumsutställningen "Trollfiol och Syndaskrynkla" och deras verksamhet blev till sist så stor att man enades om att lägga ner gruppen för att kunna ägna sig åt annat! Arne har också spelat med bla Getingen, Erik Pettersson från Norrköping och Ersson Band. Numera ägnar han mycket tid åt Kapellet Spiskroken. Han har också haft

spelcirklar och varit lärare i olika sammanhang. Att gå på spelkurs med Arne är väldigt trevligt; förutom en massa bra låtar får man många historier om spelmännen och om tiden de levde i. Han har en förmåga att levandegöra spelmän och miljöer som ingen annan.

Yrke och familj

Arne är civilingenjör och har jobbat med utrustning för ljudteknik vilket han har haft nytta av i arbetet för Spelmansförbundet. Han har jobbat på Utvecklingsfonden i Nyköping och i Östergötland som projektledare och chef och det har föranlett flytt för honom och familjen först till Nyköping och senare till Östergötland. Han gick i pension när han var 59 år för att jobba med arkivet: "för att göra sånt som inte blir gjort om inte jag gör det, och gärna sånt som jag inte kan". Sedan drygt 50 år är han gift med Carin, har två döttrar och en dotterson. Carin har under alla år deltagit i arbetet med förbundets angelägenheter ofta tillsammans med Irene och Henry Sjöberg.

Ordförande i Spelmansförbundet

Arne kom med i Spelmansförbundet redan 1958. Gustaf Wetter som då var ordförande uppmuntrade ungdomar, så snart kom Arne med i styrelsen och efter att ha varit suppleant och sekreterare efterträdde han Gustaf som ordförande i förbundet 1968.

När Spelmansförbundet bildades 1925 fanns det två syften: att föra samman spelmän och att upprätta ett arkiv för att samla in det som fanns kvar av den gamla musiken. Man anordnade en spelmanstävling varje år och hade ett årsmöte. Med tiden bildades fler spelgrupper och spelmanslag och man började med spelmansstämmor istället för tävlingar (det hände att de tävlande blev osams!).

När Arne blev ordförande 1968 var syftet ett annat, styrelsen försökte vara idéburen och istället för att fråga "Vad ska vi göra?" ställde man sig frågan "Vad vill vi göra?". Så syftena 1968 blev:

- Fler spelmansstämmor med lokala medarrangörer.
- Kunskap: att samla, ordna och sprida kunskap från traditionsbärare.
- Föra ihop musik och dans. Ofta tillsammans med Henry Sjöberg och Sörmländska Ungdomsringen.

Arne och Henry Sjöberg ägnade sig mycket åt inspelning av äldre spelmän, något som vi kan se resultatet av i Spelmansförbundets mediaförteckning där Arnes

namn finns med i något sammanhang vid majoriteten av inspelningarna.

Under Arnes tid som ordförande förnyades många spelmansstämmor. Ett exempel är Torekällberget i Södertälje där man hade spel och dans på flera ställen och delade ut kartor till publiken som fick gå runt på området. Vid 50-årsjubileet 1975 hade man inte en jubileumsstämma utan flera mindre stämmor utspridda i land-

skapet. Då kom Malmköpingsstämman till och den finns fortfarande kvar. Flera andra stämmor kom också till då men försvann sen. Och på hans initiativ försågs spelmanslagen i Sörmland med lokala låtar för att de skulle spela mer låtar från trakten. Det blev dock inte alltid succé.

Spelmansförbundet blev pionjärer på många områden, tex inleddes samarbete mellan olika genrer. Kringelleg i Södertälje där man samarbetade med Södertälje Kammarkör är ett exempel på det. Och det var vid den här tiden som Sörmlandslåten kom till. Vi är många som hört Arne berätta om när Gustaf sa att ”du borde skriva en julkhälsning till medlemmarna” och det växte och blev en hel tidning. Som fortfarande lever efter snart 50 år! Det var också nu som Spelmansförbundet började med kurser för spelmän, något Gustaf till en början lär ha varit skeptisk till men som föll väl ut. Och man fick spelmännen att börja spela till dans igen. En annan idé var Spelmansförbundets telefonsvarare som spelade folkmusik. Viss draghjälp hade man nog av tidsandan ”Gröna vågen”. Sörmlandslåten hade prenumeranter från flera länder och Spelmansförbundet hade som mest mer än 700 medlemmar innan det vände.

Arne medger att det egna spelet ibland har blivit lidande pga arbetet med Spelmansförbundet, men det har också gett mycket som man har nytta av i andra sammanhang, som att leda en stor grupp och att framträda inför publik.

Efter 8 år som ordförande avgick Arne när han skulle flytta till Nyköping. När han efter ytterligare ca 10 år flyttade till Östergötland och gick ur styrelsen helt ville Spelmansförbundet inte släppa honom utan han blev dess förste hedersordförande.

Zornmärke

Arne spelade upp för Zornmärket första gången 1961 och fick brons. Uppmuntrad av det spelade han upp ett par gånger till men fick inget mer då. 1973 när det var uppspelningar i Södertälje uppmuntrade han Vappersta-Lasse att spela upp. Han spelade dragspel, visserligen durspel men ändå! Det gav juryn problem, men eftersom han var gammal, hade tradition och spelade på ett gammalt instrument så fick han en hedersplakett i guld. Men Zornjuryn tillsatte en stadgerevisionskommitté för att utreda vilka instrument som skulle tillåtas, och Arne involverades i arbetet eftersom han tagit initiativet att föra fram Vappersta-Lasse. ”Det kändes som ett förhör”, tyckte Arne. Så han låg lågt med det egna uppspelandet ända till 1994 när han spelade upp i Linköping och fick silver för sin Jernbergstradition.

Arbetet med arkivet

Arne lägger ner mycket energi och entusiasm på arbetet med Spelmansförbundets samlingar. Som nämnts ovan gick han tidigt i pension just för att ägna sig åt arkivet,

ett intresse som alltid har funnits, från att det flyttades hem till Arne när han bodde i Södertälje. Framför allt har arkivjobbet fokuserats på digitalisering av foton och ljudinspelningar, vilket fortfarande pågår med obruten entusiasm. Men han saknar någon som kan fortsätta arbetet den dag när han själv inte längre kan.

I arbetet med Spelmansförbundets foton har han bla försökt identifiera alla som var med i Malmköping 1922. Det har blivit en spännande artikel som finns på hemsidan och där Arne har använt ansiktsgenkänningsprogram för att identifiera spelmännen. Sådant har vi bara sett i deckare på TV förut. Mycket läsvärd, läs den om du inte redan har gjort det.

Sörmlands musikarkiv och hemsidan

Ett arbete han började med 2007 var ”Sörmländske spelmän”, boken som inte blev publicerad eftersom det saknades pengar. Den skrevs av Lars Erik Larsson och manuset kom att omfatta 550 sidor med uppgifter om mer än 700 spelmän. Nu finns det publicerat på nätet tack vare Arnes trägna arbete; han har skrivit av hela texten eftersom den inte fanns digitalt utan bara i pappersform! Den uppdateras fortlöpande med nya uppgifter om spelmän. Och biografierna används flitigt inte bara av folkmusiker utan även av släktforskare. I samband med det här arbetet tog Arne initiativ till och skapade hemsidan Sörmlands musikarkiv som så småningom blev en egen del i Spelmansförbundets hemsida som också startades och sjösattes av Arne 2012. Förutom alla spelmansbiografier så finns det massor av noter här. Alla Olof Anderssons och Gustaf Wetters uppteckningar av sörmländska låtar och mycket mer. Och det fylls hela tiden på med nytt. En guldgruva! Det är inte första gången Arne har gjort Olof Anderssons uppteckningar tillgängliga för oss. Han kopierade själv OA:s uppteckningar av sörmländska låtar i ett par hundra exemplar. Resultatet blev ett tjockt häfte med 1001 sörmländska låtar som några av oss kallar ”Telefonkatalogen”. Det tog fort slut men nu finns låtarna som sagt tillgängliga för alla.

Och mer...

Finns det något som inte har blivit klart då? Han nämner säckpipan som aldrig blev byggd, och så blev det inte av att börja spela durspel. Och vad gör han nu förutom arbetet med arkivet? Då och då skriver han en artikel till Sörmlandslåten och kommer ofta med nya idéer. Han ivrar för en samverkan mellan Sörmlandslåten och hemsidan så att man samtidigt med tidningen publicerar en artikel på hemsidan som knyter an till tidningen med

länkar till musik, filmer mm. Han spelar med Kapellet Spiskroken och naturligtvis finns repertoaren noga dokumenterad på hans egen hemsida med noter och inspelningar. Mycket finns också på YouTube och på Facebook. Som om inte det räcker har han också gjort en cd av inspelat material som finns tillgänglig för nedladdning. Han rör sig ständigt mellan gammalt och nytt; namnet Spiskroken är taget efter orkestern Spiskroken som fanns i Stockholm för ca 100 år sedan och musiken som spelas spänner från Karl XII:s tid till tidigt 1900-tal.

Drivkrafter

Vad som drivit - och fortfarande driver - Arne är intresset för utveckling, både i hans yrkesliv och inom folkmusiken. Göra nya saker. Sprida folkmusiken och kunskapen om denna utanför spelmännens gränser. Få fler att använda sig av musiken. Det fanns och finns hos Arne en strävan efter att få folkmusiken att gå både bakåt och framåt, att värna om traditionerna men se att den nya tiden kräver nytt tänkande. Verksamheten i gruppen Spiskroken vittnar om denna inriktning. De har

omformulerat genren folkmusik till ”populärmusik från gamla tider”.

En besvikelse handlar om nutiden. Inte många skickar in material till förbundet. Ingen organiserad inspelningsverksamhet finns idag. Vem ska ta det ansvaret? Det dokumenteras visserligen mycket när alla lätt kan både spela in och fotografera, men ingen samlar in och registrerar och gör det tillgängligt. Så man vet egentligen inte vad som finns.

Något Arne är glad över att ha bidragit med är hopkopplingen mellan dans och musik, att få folk att veta vad de dansar. Det avspeglas i de tidiga temanumren av Sörmlandslåten. Och den växande ungdomsrörelsen inom folkmusiken uppskattar Arne mycket. De kommer med en ny tradition, en förändring som måste till, annars dör traditionen. Gräv där du har dina rötter men sök dig även mot nya upplevelser. ”Vi måste bli mer internet-användare”. ”Vi måste göra nya saker!” De nya folkmusikpedagogerna har också betytt mycket för utvecklingen.

Man kan berätta hur mycket som helst om Arne och allt han gör, men vi slutar här och säger: tack Arne, tack för att du finns och för allt du gör för Spelmansförbundet!

Och hur var det med drivet då? Var får han sin energi och alla idéer ifrån? Säg det, troligen är det medfött. ”Jag tycker att det är kul”, säger Arne.

Källor:

Ulf Lundgren, Kerstin Lanbeck Vallén och Staffan Vallén träffade Arne Blomberg i januari 2015.

Filmer tagna av Markus Kviberg och Caroline Ericsson när de besökte Arne i maj 2011 ligger också till grund för denna artikel. Och hemsidan (sormlandsspel.se), Arnes egen hemsida (fam-blomberg.se) samt åtskilliga möten med Arne genom åren.

”Så där står det inte i noterna!”

Ibland vill man lära sig nya låtar. Ett enkelt och bekvämt sätt när man sitter på sin kammare är att läsa uppteckningar, något som vi i Sörmland är välbeställda med. Men när man väl har lärt sig melodin dvs. noterna med ev. kommentarer kan man inte låta bli att fundera över - hur ska det nu spelas och hur lät det egentligen när låtarna upptecknades och blev melodier. Spelades de verkligen som det står i noterna? Nja, eller ... det tål verkligen att fundera över.

Våra stora upptecknare av folkmusik Nils Andersson och Olof Andersson hade delvis olika uppfattningar om hur låtarna skulle presenteras i Svenska låtar. NA var på jakt efter bra musik utan främmande inflytande, dels för forskningsändamål och dels för att slå en bro mellan den ”rena” och ”verkligt gamla” folkmusiken och konstmusiken för att skapa en nationell kompositionsstil. OA däremot, NA:s lärlunge och som övertog NA:s arbete efter dennes död menade att om man skulle återge låtarna precis som de noterats enl. NA:s notkoncept inklusive div. ornamentik (drillar, förslag etc.) skulle de bli för ”överlastade” och i det närmaste ospelbara. På så sätt blev också NA:s notbild i viss mån ”korrigerad” av OA men istället försedd med kommentarer i texten.

Nu finns det ju som tur är en hel del

upptecknade låtar inspelade på olika fonogram av duktiga nutida spelmän så man själv kan höra hur det ska låta och dessutom hur pass ”nottrogna” de är. Men det gäller att se upp så man inte blir lurad. Som när jag själv skulle jämföra en inspelning med en uppteckning och senare fann att just den uppteckningen var gjord efter samma inspelning – inte ”live” efter spelmannen! Så kan det gå! Men å andra sidan, när man lyssnar på nutida upptagningar är det frapperande hur nottroga spelmännen faktiskt är. Och det kanske inte är så konstigt, trots allt är ju notskriften det enda ”röret” man kan lyssna genom för att höra hur det lät förr i tiden, före bandspelaren.

Men hur viktigt är det då att följa uppteckningar när man spelar folkmusik? Jo, det är viktigt om man bara är ute efter att lära sig melodin och troget hålla sig till den. Men folkmusik liksom all annan musik, är mer än bara melodin. För snart trettio år sedan skrev Arne Blomberg en artikel i Sörmlandslåten (2/1987) om just detta dvs. folkmusik är inte detsamma som folkmelodierna utan en egen genre med en egen stil och som skiljer sig från andra genrer. Det räcker alltså inte att bara lära sig melodierna. Dessutom ska låtarna framföras på ett sätt ”som nära anknyter till det traditionella framförandesättet i en viss bygd vid skilda tider”. ”Skilda tider” gäller det också nutid? Det får man lyssna sig till av duktiga spelmän. För att

överföra en notskrift till verkligheten är inte det lättaste t.ex. att lära sig spela en jämn slängpolska i tretakt så att den inte låter som en gånglåt.

Tradition är ett svårt ord. En del säger att traditioner bara är dåliga vanor och att man inte ska tro på fördomar som säger att musik ska spelas på ett visst sätt. Kanske beroende på att de många gånger är färgade av personliga spelstilar efter berömda musiker som t.ex. Hjort Anders från Bingsjö eller Eric Sahlström från Tobo för att nämna några av de mest kända. Å andra sidan är tradition något som man måste försvara, en underliggande idéström som man ständigt måste hålla vid liv och omformulera i sin samtid.

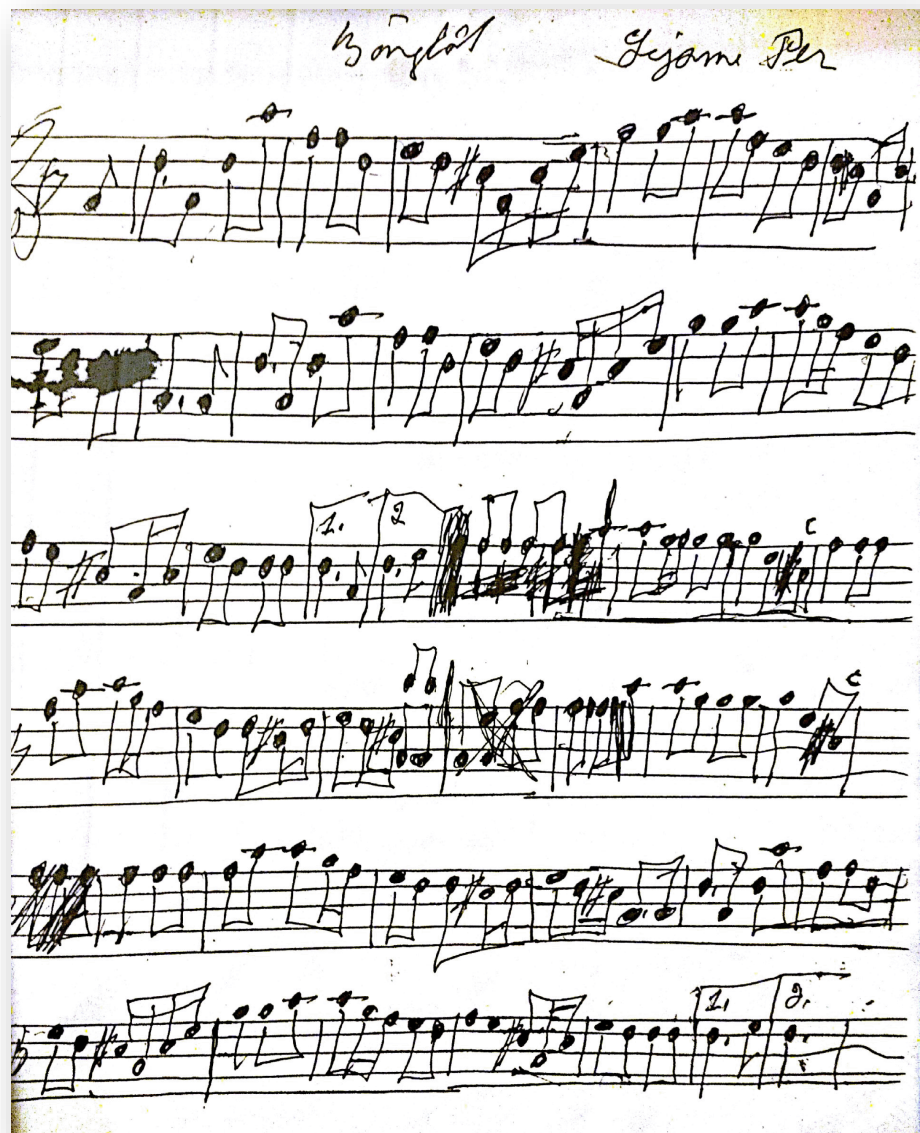
En tidigare och då betydelsefull del av traditionen och som verkar vara helt bortglömd idag är variation och improvisation. Inom konstmusiken på Beethovens och Mozarts tid improviserade man minst lika mycket som man spelade noterat liksom man gjorde inom folkmusiken. Då ansågs man vara en sämre musiker om man inte kunde improvisera. Idag förekommer det fortfarande inom viss barockmusik, inom nutida konstmusik och jazz. I folkmusik verkar det vara helt borta trots att man inom andra genrer gärna framhåller just folkmusik (och jazzmusik) som exempel på variation och improvisation. Men då menar

man nog mest förr i tiden innan folkmusiken fastnade i sina noter. Något att tänka på för de som läser uppteckningar och gärna vill spela "som gammalt". Man *behöver* inte spela exakt som det står i noterna när man väl lärt sig den upptecknade melodin. Tvärtom, det finns det fler exempel på: August Widmark, Östra Vingåker, som brukade ändra valser som han hörde från olika håll, Arvid Pettersson, Hummelkärr, "som nog gjort om en hel del bitar" eller Spel-Anders, Råby-Rönö, som ville vara ensam om sina låtar och genast gjorde om dem om någon annan försökte lära sig dem.

Men hur lät då den upptecknade spelmannen när han spelade vid uppteckningstillfället? Just då sannolikt som det står i uppteckningen. Men definitivt inte som i Rosenbergs 420 Svenska danspolsskor eller i Afzelius/Åhlströms Traditioner av svenska folkdansar i alla fall. Där får vi hålla till godo med de tillrättalagda pianoarrangemangen och använda vår kunskap och musikaliska

fantasi när vi översätter dem till spelmansmusik. Det är samma problem som många konstmusiker också har med sina partiturer - exakt partiturspel eller trohetsfullt partiturspel dvs. spela precis som det står i noterna eller med en personlig tolkning av tonsättarens intentioner? För vår del måste vi komma ihåg att notbilden/uppteckningen aldrig är en exakt beskrivning av hur låten skall framföras, utan bara är en "ungefärlig" beskrivning av hur den lät vid ett speciellt tillfälle (en del spelmän lär enligt NA ha varit svåra att teckna upp efter då de spelade olika varje gång de ombads att ta om låten).

Slutligen är det nog inte så dumt att ibland också fråga sig själv: Var någonstans kommer jag in i musiken, som bekvämt (not)trogen melodispelare eller som kreativ traditionsbärare? Är man en grupp får man resonera sig fram till hur man vill ha det, men det minst folkmusikaliska man egentligen kan hävda är att "så där står det inte i noterna!"

Vad står det egentligen i noterna?

Simel

Om den Jämtländska musikformen
Simel

Sören Olsson

Jag växte upp i Römyran, Sunne Sn Jämtland 1941. Gården i Römyran byggde min farfar och farmor upp efter 1905. Gården övertogs av far och mor 1942 då min farfar Axel avled. Gården bestod av tre fastigheter, Römyran en och Gilleråsen två. Skogsarealen var 60 ha och åkerarealen 15 ha. Gården födde fem kor, två hästar, en gris och ett antal höns.

Gården låg avsides med två granngårdar, Orr Johans och Blixstens. Det var sex km till grannbyn Svedje med anknytning till landsväg för att nå skolor, kyrkan, affär och post.

Axel Ors - gården där mitt hem bestod av kök, stor

Malmabygdens spelmanslag

SIMEL - SIMELN

Källa: OLBOKA - ORDBOK ÖVER JAMSKAN - OPPFLIDD 2007 - BO OSCARSSON

Simel = läses med långt ii och tjockt I

Simel = understämma - bistämma till melodi – andra stämman på fiol

Andra betydelser än det musikaliska är att det utläses med ett n på slutet – Simeln

Simeln – oböjlig – tjugig – långsam och omständlig i talet – Simeln – uthållig, n' dänn e n' simeln om någon som är extra bra på att jobba och arbetar länge – simeln – långsint – kan inte glömma; långsam; prata om och om igen. Simäl n – ihållande, nogräknad.

På sid 21—Arne Blombergs artikel om bakblåsare—finns länk till ljudexempel på hemsidan.

kammare, lillkammare, bryggstuga, ladugård, härbärge, för förvaring av årets skörd av säd, loge och hölada.

Min släkt på både fars och mors sida var erkänt skickliga spelmän som jag hade förmånen att ha som idoler och läromästare.

I hemmet förekom alltid musik och dans som föregicks i köket och bryggstugan på vintern och logen på sommaren. Vi syskon somnade och vaknade ofta till musik. Repertoaren var jämtländsk dans och ceremonimusik.

Spelmännen hemma använde sig alltid, när de var två, av det jamska spelsättet simel. Var det flera spelmän användes spelsättet grant och grovt. Det utfördes på så sätt att spelmännen som spelade simel lade stämmorna med en oktavs skillnad. Var det då samtidigt två spelmän på melodin utfördes också den med en oktavs skillnad. Detta spelsätt fick jag lära mig av min far Olof Olsson och fars morbror Lars Olsson i tidig ålder.

Kapellet spiskroken

Folkmusikgruppen Simmings

Fjuckulbänken

Storbonn, n'Ol Larsa, min fars morfar, på Oppgåla i Svedje, Såån i Jamtland, ha i våkun sleeppt ut kynnan på försommurbejte.

Just nu hälle'n på å fli lo'n i frå gammalhöje å allt äne rat som ha vörte unner tia de ha vöre vinter. Han mummul förs själv der han går å soop golve mä limen: "de e tamej faan hödorje å snärspa över allt" å de klöj der de ha kröpe innaför både vomursböxa å skjorta, så han gett ta ta'se skjorta, skakana å vään'a rong innan han kuun sätt pän'a igän.

Änner laurdan i juni skere bli lo'bal heejm på Oppgåla å då ere viktut att fjuckulbänken står utta'för lo'väggen, som han allt'n ha gjort när de e bal, å de e så lääng som n'Ol Larsa kan minnes. Fjuckulbänken står längnst in på lo'n mitt n' pyne slaga, skölskera å runstaven som ordningsamt å prydle e opphängt på lo'väggen.

Nu står'n der han ske vära, fjuckulbänken, hejl å rejn. Då går tankan at n' Ol Larsa förte år te baks i tia då han på samma steel å på samma bänk satt å fjuckle mä

Kommentar:

I = läses tjock I

Fjuckulbänken = bänk där ungdomar satt och vänslades

Såån = Sunne Sn Jämtland

Kynnan = Kor

Försommurbejte = försommarbete

Fli = städa

Lo'n = loge

Gammalhöje = gammalt hö

Rat = skräp

Limen = kvast

Hödorje = hö skräp

Snärspa = som sitter på kornets kärna

Klöj = klia

Vommursböxa = Vadmalsbyxa

Rong = avig

Laurdan = lördagen

Lo'bal = logdans

n'pyne = mitt under

Slaga = verktyg att skilja axet från halmen

Skölskera = halvmånesformad skära med trähantag att skära av säden på åkern

a'Anna Ersdoter som sen våårt keringa hans, å nu ha de tvo stårscha å ein pöjk, a'Märta, a'Kristina å n'Lars.

Nu e lo'baln på Oppgåla i full gång, all generation'a frå Svedje, Römyran, Röbackan, Gilleråsn, Mårste, Fillste, Orrvitjen, Önsve, Hära å Måling si ut å ha artut å ingen väärsk vä på nå tjeivut humör. De dääns gammalpolska, ronnpolska, bakmeijs, reinländer, snoa å vals. Spälamännan e n'Per Ers a gränngåln, n'Lars Orsa, pöjken på Oppgåla, å n'Axel Orsa, mågen på gåln.

n'Per Ers a späla melodistämman å n'Axel å n'Lars späla simel gränt å groft.

Uttaförlö'n sitt ongdoman på bänken å fjuckul, en dejl ta stårschan ha fjås'n mä se å måång ta dee våårt e par sän. De var der n'farfar, n'Axel Orsa, å a' farmor, a'Märta i Ol Lars på Oppgåla träffedes.

De henne var omkring 1905.

Nedskrevet, efter berättelser, av n'Sören i Axel Ors hundru år ätter at.

Sören Olsson den 9 april 2005

Runstaver = bondealmnacka med runskrift inristad

Fjuckle = vänslades

Keringa = fru

Stårscha = flicka

Pöjk = pojke

Artut = trevligt

Tjeivut = grinig

Gränngåln = granngården

Fjås = fästman

Min fädernesgård Prästbordet 1 Storsjöbygden
Sunne socken Jämtland

Spelmansförbundets Ordförande har ordet:

Je mins n' laurdakväll i slute på 40-tale...

De e högsommurn å finnt e ver, slåttanna ha nyss begynt. N' pappa håll-på å slår ännärars-volln baka lon, mä tvibejtarn. N' lihl-bror men, å je, går å rakafrån bakschera mä e varsa kvinnfolkshärv. Å mam-ma å n' storbror håll på å soop logolve.

I kväll ske're bli lobal heejm oppe i Römyran.

N' Lars Orsa å n' pappa ske spåla, foltj från gränngålan ront om ske kommu. N' Lars Orsa, de n' mobru atn' pappa, så derför kaall man för n' Lassemobru. Han e bonn å storspålaman, född 1880 å oppvöxn i gränn-bya Svedje, på hejmgåla. Lård-se å spåla han gjort taan' far sän, n' O'Larsa på Oppgårn.

Nu haan' pappa slege klart å de e dags å gå in å driick elvakaffe. Han spänn-läus hästan å släpp ut dom på skogsbejte nea rögrinna. Mä går in i bryggstugu för der bor mä alhtn om sommurn. I storstugu ere sommursteda frå golv te tak å korskmattan e nyfernissa. De luukt huskut gott.

Ät elvakaffe går mä allihop bort te Lihl-sve å hogg bjorskan som ske stå på loon åså tar mä hejm bjorskris för å gåra löuv-rismattan. Mä pöjka flook Mariasänghålm, som ske stå på bola oppe i stugu så de e finnt nä främmene komm.

Mä få skynn-oss för te klocka tvo ske ahlt vä klart. För då komm n' Lassemobru å då ske mä äta.

Nu kommen han mä väänt så på!

Han sväng opp på gåla mä lihl-måra å trilla. N' pappa går å tar emotn, mä pöjtja står kvår på brua å väänt. Kåran spåän i frå måra, å leeja in i stalln, för slääpp dom a' ute på skojen springa hejm te Svedje. Sen går dom tebaks te trilla å läss-u fioln, cittern å Magdeburgerspele, å tvo flaask Jegar å ej flaask Kron, som n' pappa ha beställt i frå staa.

N' Lassemobru e huskut finnt klädd, mä morskbrun e vie bööx mä slag, breje hängsla, e skjoort uttan kraga, n' hälvlång n'

rock, svorte kälvboxsko å Stettsonhatt. Vå fin han e, n' Lassemobru, säg mä pöjtja te våränner, å vå mä tytje om n', men li-te agasamt kånse ahlt. Nu komm n' fram te brua å klaapp om oss pöjtja å säg: Ere spålamännan atn' Ol'Orsa de henne?

Inne i bryggstugu ere oppduke mä fin-porsline å finglasa, på bole ståre fat mä sill å peran, kött, kornbrö, tjuck-mjuk-brö, hejmkärne e' smör, rörost å mössmår. I tillbringaran ere både häggbersdricke å svagdricke.

Mä pöjtja får int äta ihop mä kåran å då går mä in te köke i storstugu för der ligg instrumenta atn' pappa å n' Lassemobru. Der käänn mä försiktut på både cittern, fioln å Magdeburgerspele. Mä räktut läängt atn' dom ske koom å börj å spåla.

Mä hör från bryggstugu atn' dom sjong. Nu ha dom ete färdit å då går dom å sätt-se på brua. Dom sitt å resoner om vere, slåttanna å vå som ske spålas om kvälla. Då går mä pöjtja in å et, sen sätt mä tä bole, diisk å soop golve, för a' mamma går te föuse. Kynnan e långt bort i skojen så hu får köuk ordentle för atn' dom ske kommu. Ner n' Lassemobru hör a' mamma köuk å kynnan svåra långt bort i skojen, kliven opp ta brua, häämt fioln å spåla n' finen locklåt. Nu gå boe kåran in i köke å böörj å spåla. N' Lars Orsa sitt på soffa mitt enpyne väggklocka som e' ettn far hans. N' pappa sitt mitt emotn.

SLÅTTANNA
Med på bilden n' Pappa, a' Anna i Slutsve, måra Majken och å je (Sören).

N' Lars Orsa böörj å spåla gammallåtan som han säg. N' pappa spåla si-mern te. Der står je å bære lyssn. De låt så fint å dom spåla så lätt. De känns i hejle kroppen, je vejt int om je ske griin hell skraat. Dom spåla bit på bit på dedränn vise. Je höör atn' Lars Orsa säg: Du spåla bra licktn far men du, å je sir hör n' pappa skin-opp. Å då känne, dehenne ske ja ler-me, dehenn e' n' bit ta me själv, de e någe je iint vill miist.

Ät när tima på dedränn vise böörj bal-foltje å kommu. N' Anners å a' Stina i Rö-backan, n' Erik å a' Stina i Orrjohanns, n' Gunnar å a' Anna i Slutsve, n' Olle å a' Ester i Per Bengts, a' Ester, de e' a' faster mi. Hu e bra å sjong å spåla cit-ter. N' Viktor å keringa hans, a' Julia. N' Viktor e n' fabru men, å han spåla Magdeburger. Ja de e mytje folk på loon när n' Lassemobru å n' pappa böörj å spåla. De e lika fuhilt på logolve när de spåla gam-malvänster, bakmejs som ronnpolska, rain-länder, snoa å vals.

På kvällssia kom n' Per Ersä frå Svedje, n' bonn å storspälaman. Då säg n' Lars Orsa: Vä mä du Per Ersä å ta melodin så spåla n' Olle å je si-mern gränt å groft. Ät e tag voort a' faster mä på cittern, å n' fabru på Magdeburger. Långt ut på kvälla gick allihop ut för å förfrisk se å leejk. N' Lassemobru, n' pappa å n' Per Ersä spåla då både gånglåtå å marschan. Åså leejke dom siste pare ut å kuut, å då vricke a' mamma fotlea...

*

KOMMENTAR:

Ännerårs-volln = andraårsvallen.

Tvibejtarn = slåttermaskin dragen av två hästar. Jfr enbet, körning med en häst eller oxe.

Kvinnfolkshärv = klenare räfsa avsedd för fruntimmer. Flook = plocka.

Mariasänghålm är ett välkänt namn på gulmåra (*Galium verum*). Det har också använts om backtimjan (*Thymus serpyllum*). Här avses dock en tredje, ännu inte identifierad växt med mycket små, lilafärgade blom-mor. Omkring 1950 försvann den från Rödmyran i sam-band med att betesmarkens bruk förändrades.

Peran = potatis.

Rörost = maträtt som tillreds genom att mjölk ystas och vasslan kokas in i ostmassan till grötconsistens.

Sedermerna fick jag många lektioner av min far och Lars Olsson, i både melodi- och sekundspel, det spel som går under namnen chiffonjera, bondsekund och på jämtska **si-mern**.

Vid den tiden hade jag ingen aning om att detta var vad vi idag kallar för kultur och tradition. Det var något helt natu-rligt och en del av livsmönstret. Deras spel var ämnat för dansmusik. Sekundspelet till melodistämman gjorde att rytmen blev formligen upplyftande - det blev mycket lättare att dansa.

För mig är det idag helt naturligt att an-vända deras sätt att spela dansmusik. Det är inte på något vis märkvärdigt. Det be-höver inte krånglas till med förskjutna takter, synkopisering eller liknande, det duger till det som det är ämnat för.

Med denna berättelse från min barndom tac-kar jag er läsare för fint arbete och sto-ra insatser för Södermanlands Spelmansför-bund under 1989. Samtidigt önskar jag er alla ett fint folkmusik- och dansår 1990. Var rädda om och tag vara på detta unika tillfälle, 1990. Krångla inte till det he-la, sätt värde på det vi har och det som finns och som vi har ärvt från generation till generation.

SÖREN OLSSON med familj

Ordf. i Södermanlands Spelmansförbund

Enpyne = mitt inunder.

Si-mern = sekundspel, "malande vid sidan".

Ronnpolska = rundpolska, dansas med fördel till hambo.

Gränt å groft = sekundspel av två spelmän, med en oktav emellan.

Skrivmaskinens tangenter räcker inte på långt när för att återge dialekter. (Det finns ett landsmålsalfabet med ett hundratal olika bokstäver och ett otal accen-ter och andra tecken. Det läses emellertid av ett få-tal och skrivs av ännu färre.) Den som vill känna sig alldeles säker på hur detta jämtska tungomål låter, kan ringa Sören och få ett smakprov (0152/12137)!

KERSTIN PETTERSSON

Bakblåsare och sekunderare

När Folkmusikkommissionens arbete med Svenska Låtar var slutfört kunde upptecknaren Olof Andersson (OA) åta sig uppdraget att göra en grundlig folkmusikinventering i Sörmland. Resultatet blev 1001 låtar och ur dessa valde OA femtio melodier till förbundets första låthäfte 1937.

Melodierna var arrangerade för två fioler och Olof Andersson var kanske inspirerad av Knut Håkanssons – ”kontrapunktikern i vadmalsrock” – arrangemang av skånska melodier 1927.

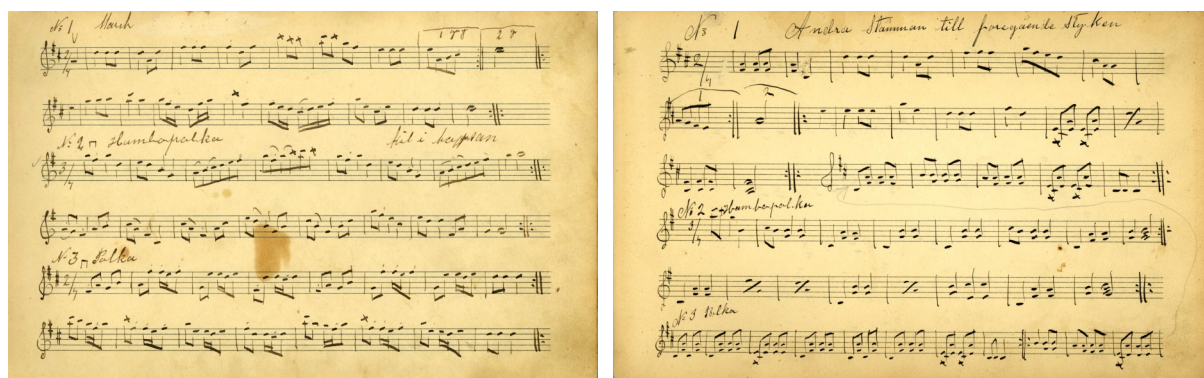
Att arrangera folkmelodier med en kontrapunktisk andrastämma, som kompletterar melodin, blev stilbildande för många kommande folkmusikutgåvor i hela landet.

På 1940-talet började spelmanslagen bildas och de färdiga arrangemangen passade bättre än det traditionella spelmanskompet i dess varierande former. Det traditionella spelmanskompet dog mer eller mindre ut...

På 1970-talet övergick spelmansförbundet till att publicera arkivmaterial utan komponerade stämmor och överlät utförandet till spelmännen. Duktiga ”bakblåsare” som Spel-Arvid i Nyköping och Bertil Sjöberg i Sparreholm gjorde sina egna stämmor och så sakteliga började även den enkla sekunderingen spridas igen.

Kompet finns sällan nedskrivet, men i arkivet finns några exempel

Spelmansförbundets förste ordförande **Seth Carlsson** i Strängsjö började skriva sina notböcker när han var 15 år. Han hade troligen Albert Gustafsson-Wall som lärare. Wall var född 1866 i Skedevi och hade lärt bl.a. av CA Lindblom. Notsamlingen omfattar 177 melodier varav över hundra har noterade stämmor - komp omväxlande med tersföljder. En fiolskola från 1800-talet!

De tre första melodierna ur Seth Carlssons noter. Skrivna 1899 då Seth var 15 år.

För den som vill lära sig 1800-talskomp är Seth Carlssons noter en bra början. Allt finns på hemsidan.

Hämta! http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?page_id=650

Spelmansböckerna innehåller i enstaka fall en eller annan andrastämma. På Sörmlands museum finns en notbok daterad **Lars-Göran Andersson/Högberg** 1832. Spelmannen var från östra Nr 19 i samlingen är en polonesse med en enkel sekundstämma.

Polonesse nr 19 ur notbok L-G
Andersson/Högberg 1832.
Sörmlands museum.

Notboken finner du på hemsidan. **Hämta!**

http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?page_id=420.

Alla polskorna finns som lyssningsbara midifiler. Lyssna på nr 19: **Hämta.**

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/wp-content/uploads/2013/04/1832-19.mid>.

Vad ända in i...

??????????

Lugn, kvadraterna med prickar innehåller länkar till internet.

Med din smartphone eller läsplatta kan du lyssna på ljud eller komma till en viss hemsida med noter eller annat innehåll som kompletterar artikeln du läser.

Artikeln om bakblåsarna är Sörmlandslåtens försök med ny teknik.

För att kunna lyssna måste du ladda ner en app som kan läsa koden. Sök "QR code" i App Store eller Google Play så finner du läsare.

Förhoppningsvis kommer många kommande artiklar att kompletteras med lyssningsmöjligheter!

Lycka till!

Prova här – Christina Frohm spelar en polska efter Oskar Sjöberg.

Alfred Andersson, Lotorp, Östergötland var Lindblomsselev och i hans notböcker finns ett dussin melodier med andrastämmor.

Engbergskan, polkett ur notbok efter Alfred Andersson, Lotorp

De första fem takterna i andrastämman är ett exempel på "tersning", stämman följer melodin, en ters (två tonsteg) under. Tersen klingar ofta bra i melodin. Men inte alltid...

Olof Andersson skriver i sina uppteckningar om lantbrukaren och fjärdingsmannen **Karl David Karlsson** i Råby-Rekarne som lärt spela fiol av en år 1936 avliden, över nittio år gammal skomakare, Olof Olsson från Strömstugan i Råby-Rekarne. Hela familjen Karlsson är musikalisk, och tre av sönerna spelade fiol. Då en av sönerna sekunderade fadern, stämde han ner sin fiol på följande sätt: [Ess-B-F-C]. När Karlsson spelade i d-dur, hade alltså sonen f-dur; en originell och betagande klangkombination. Ett rationellt sätt att tersa, men tersen är inte alltid harmonisk tillsammans med melodin... Även Gustaf Flodqvist i Husby-Rekarne använde stämningen, skriver OA.

Fanns det ingen kompare kunde man, som upptecknaren AG Rosenberg skriver 1879, *lämna en annan fiolin till någon person som åtminstone hade känsla för takten, och sagda person sekunderade sedan på det sätt, att han jämt och ständigt strök endast på lösa strängarna g och d.*

G och D är bra borduntoner till G-dur. Bordunspel är användbart till många äldre melodier.

Några ljudande exempel

Noter säger inte mycket om själva utförandet. Det gäller i hög grad kompet, som ju inte bara skall vara ett harmoniskt komplement till melodin utan också ska förstärka rytmiken.

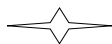
Bröderna Erik och Edvard Pettersson, Fogdö

Edvard Pettersson, Fogdö/Skebokvarn (f. 1896) och hans bror **Erik Pettersson** (f. 1889) berättar om sekundering, högt och lågt komp och att de turades om att sekundera, spelar en polska med sekundering. (Insp. 1974, 186-1-22)

Lyssna!

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2164>

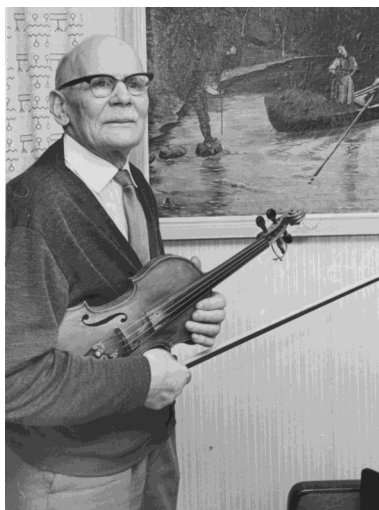
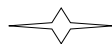

När tre spelmän samspelade var det vanligt att två sekunderade, den ena i lågt och den andre i högt läge, det kallades *grovt och grannt*.

Lyssna när **Marianne Skagerlind Furå**, **Anita Hedlund** och **Sören Olsson** spelar en av Sörens polskor. (Insp. 1993, 84j-27)

[Lyssna!](#)

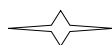
<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2161>

Ivar Boström (f. 1886) hade alltid rollen som kompare tillsammans med fadern **Albert Boström**, "valsernas konung", sina bröder eller andra spelmän. På en spelkurs kompar Ivar en grupp spelmän som lär sig en av hans valser efter far. (Insp. 1975, 115-1-22)

[Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2163>

Storspelmannen **Carl August Lindblom** hade många elever i Östergötland och Sörmland. Liesmederna vid Igelfors bruk (Regna socken, Finspång) spelade med Lindblom.

Johan Åsberg (f. 1866) var en av dem och traditionen fördes vidare av bland andra sonen **Hjalmar Åsberg** (f. 1894), lieriktaren **Ivar Grundström** (f. 1887), liesmeden **Karl Lindblad** (f. 1878) och "Ängtorparn" **Bertil Johansson** (f. 1916).

Ängtorparn skaffade tidigt en trådspelare och i en inspelning från 1950-talet kan du höra Ivar Grundström och Hjalmar Åsberg i två låtar med starkt driv!

Tack Regna Hembygdsförening som bevarar uppteckningar och inspelningar efter liesmederna!

Södermanlands regementes paradmarsch. [Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2343>

Kalle Lindblads hambopolska. [Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2344>

Sören Olsson, Strängnäs (f. 1941) har ett ålderdomligt kompsätt – simel – i tradition efter sin far och andra släktingar i Sunne socken, Jämtland. (Simel – understämma, bistämma till melodi – uttalas med långt ii och tjockt l)

Sören beskriver simel som något mitt emellan sprutlackerade andrastämmor och vanlig bondsekund. Blandningen av stråk och knäppningar ger en extra dimensionen till kompet.

Två videoinspelningar från 2013:

Stenbockens vals efter Per Lundqvist

[Video!](#)

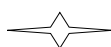
<http://youtu.be/3zn7qmi3-K8>

Polska i A ur Sörens tradition

[Video!](#)

http://youtu.be/GSpq_qi8eUM

1969 överlämnade **Gösta Kjellgren** i Valla (f. 1908) en samling noter efter far och farfar till SSF. Gösta spelade själv fiol och sekunderade Ivar Boström, som spelade en patrikat efter sin far. (Insp. 14-2)

[Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2158>

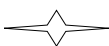

Gunnar Sjögren, Strängnäs/Bandhagen (f. 1895) berättade att Johan i Mågla (Johan Arvidsson från Jäder, Gunnar Sjögrens farbror) höll fiolen långt ner på magen och visar hur han spelade sekund

(Insp. 1965, 45-28)

[Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2160>

Ture Larsson, Sorunda (f. 1882) spelade tillsammans med sonen en vals med sekundering.
(Insp. 1963, 101-25)

[Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2162>

Bröderna **Arvid o Edvard Pettersson**, Vagnhärad (f. 1883 resp. 1890).
Vals i A-dur efter Holst, Gnesta. (Insp. 1972, 30-1-4)

[Lyssna!](#)

<http://www.samlingarna.sormlandsspel.se/?p=2159>

Sekundering i olika former är en viktig del i folkmusiktraditionen.

Till dig som läst ända hit och som ännu inte provat att sekundera säger jag:

Sätt igång!!!

Arne Blomberg

www.fam-blomberg.se

Samtidigt med att tidningen kommer ut så publiceras den här artikeln på hemsidan, www.sormlandsspel.se, med klickbara länkar. Prova gärna både länkarna och QR-koderna!

I huvudet på en spelman

Ingvar Andersson

Vad är specifikt för sörmländskt låtspel?

Hur kan vi höra att en låt som spelas är just sörmländsk?

Hörs det på melodin?

Hörs det på sättet att spela?

Melodierna kan vara spridda över hela landet i olika varianter och är alltså inte specifika för vårt landskap.

Spelsättet? Tvivelaktigt. Förre, när musiken traderades lokalt behöll den både den regionala karaktären och den lokala, många gånger den personliga särprägel som den fått av traktens spelmän. I dag finns inte den typen av tradering längre. Man går på kurs någonstans i Sverige eller ordnar kurser med spelmän från andra traditionsområden. Man blir små kopior av populära kursledare. Om man fått ett djupare intresse för just folkmusik kan man gå på högskola och utbilda sig till spelman eller, som man ofta företrar att kalla sig, folkmusiker.

Bra eller dåligt, utveckling eller avveckling? Jag dömer inte, var och en som har den här musiken som sitt intresse måste ju få utöva den på sina villkor.

Jag har, under mina år som spelman och pedagog, haft förmånen att ha hand om spelgrupper under längre tider; ett par studiecirkel jag hade pågick i 10 år med i stort sett samma deltagare. Det är i dag ett nöje för mig att höra dem spela det material vi jobbade med då. Att höra den stil jag lärt av mina förebilder spelas vidare av mina elever. Då är de en del av traderings-processen. Att höra dem applicera karaktären på andra melodier än dem vi jobbat med, då har de anammat en spelstil och blivit en länk av traditionen. Det här är dock en process som tar tid och kräver tålamod, både av pedagoger såväl som elever. Är det något som saknas i samhället i dag så verkar det vara just de egenskaperna. Har man väl lärt sig melodin till en låt vill man genast börja med nästa. Att jobba in karaktären med typiska stråk, ornament, betoningar och andra uttryckssätt, det har man inte tålamod med. Det kommer inte på tal att fördjupa sig i den traktens spelmanshistoria som musiken man jobbat med kommer ifrån.

Ett av mina största misstag som pedagog var när jag försökte att lära en grupp vuxna elever spela med s.k. klunkstråk. Vad är det? Jo, det är synkoper eller om man vill uttrycka det på ett annat sätt, bindning från svag till stark taktdel. Ett spelsätt som varit vanligt framförallt i Floda och grannsocknarna. Se Denckers, Wetters och framför allt C.G.Axelssons uppteckningar från området. Kursdeltagarna förstod inte varför de skulle lära sig det. *Kan vi inte ta en vanlig melodi i stället?*

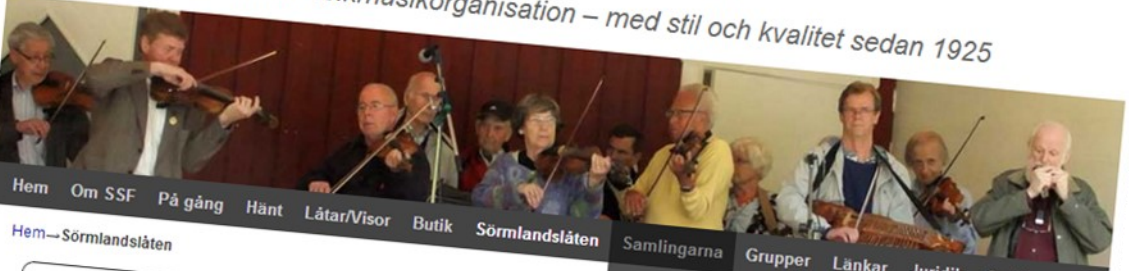
Jag har inte gjort om försöket trots att jag vet att just den stråkföringen är det som ger låtarna från det området sin alldeles speciella charm.

Svar: "Vem är det?"

Ur "Svenska fattigdomens betydelse" av Carl Jonas Love Almquist. Fanns med 1838 i band X av Törnrosens bok. I essän diskuteras bland annat svenskhet i yviga drag.

www.sormlandsspel.se

Södermanlands Spelmansförbund
Sveriges äldsta folkmusikorganisation – med stil och kvalitet sedan 1925

Hem Om SSF På gång Hänt Låtar/Visor Butik Sörmlandslåten Samlingarna Grupper Länkar Juridik Cookies

Hem → Sörmlandslåten

Hej! Har du material som du vill dela med dig av på denna hemsida? Kontakta oss

Sörmlandslåten

Sedan 1968 utkommer spelmansförbundets medlemsblad Sörmlandslåten. Utöver aktuell medlemsinformation finns mängder av artiklar, personuppgifter, vilket gör att gamla nummer är läsvärda än idag.

Här hittar du äldre årgångar och med ett enkelt register kan du se vad de innehåller. Dataformatet är pdf och storleken per nummer är 3-8 MB.

[Register htm](#) [Register excel](#)

År	Nummer			
2013				
2012				

Skrönor ur samlingarna

Sörmländska spelmän

Noter

Tidningsklipp

Spelmansminnen

Foton

Inspelningar

Brevregister

Publikationer

Sök

Search Site

Arkiv

Välj månad

Kategorier

Välj kategori